

הערה

שלא כדרכה דמשום בעולה איכא משום זונה ליכא, דממ"נ אם ביאת בהמה חשיבא ביאה [ולכן חשיבא בעולה ואסור לכה"ג] א"כ זונה נמי הוה, עיי"ש בסוגיא אסורא דזנות - ויעוין במגיד משנה בפ"א מאישות ה"ד דכתב [בשיטת הרמב"ם] דמהא דקאמר ר"א דפנוי הבא על פנויה אסורה לכהונה משום זונה, ע"כ שיש בזה איסור דקדשה, דאם הדבר היה מותר לא היתה נאסרת לכהונה ול"ה זונה, - ומעתה אם נימא דבביאת שד ליכא איסור כלל [וכמבואר בירושלמי ובתנחומא הנ"ל], א"כ נוקמא למימרא דרב בנבעלה שלא כדרכה לשד, דל"ה אישה "בבתוליה" כיון שנבעלה, אולם מ"מ מותרת לכהן הדיוט כיון דלא הוה ביאת איסור, אלא ע"כ דכמו דהבא על פנויה הוה ביאת זנות ואסירא, ה"נ הוא בבא על שידה, דכל דהוה שם ביאה ע"כ דהוה נמי ביאת זנות, זולת דנימא דביאת שד ל"ה עליה שם ביאה כלל ומותרת אף לכה"ג, [אכן בלא"ה כמדומה דלא מצינו בש"ס ובחז"ל לדרוש פסוקים דקיימי ללמד הילכתא במעשה שדים וכשפים, ומקראות התורה ודרשותיהן הם בדרכים הטבעיות, והבין].

הערה

הערה

הערה

ענף ב

שדים - בקיום המצות

י. והנה מצינו בענין השדים דברים מיוחדים באור זרוע (הל' עירובין סי' קמז), דבגמ' עירובין מג. איתא "בעי רב חנניא יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה וכו', ת"ש הני שב שמעתא דאיתאמרן בצפרא בשבתא קמיה דרב חסדא בסורא, בהדי פניא דשבתא קמיה דרבה בפומבדיתא, מאן אמרינהו לאו אליהו אמרינהו, אלמא אין תחומין למעלה מעשרה, לא דלמא יוסף שידא אמרינהו", ופירש רש"י "יוסף שידא דלא מינטר שבתא".

וכתב באור זרוע "מורי ה"ר יהודה חסיד זצ"ל היה אומר שהשדים מאמינים בתורה ועושים כל מה שאמרו חכמים, ושאלו ממנו א"כ למה הוא בא על אשת איש, והשיב לפי שפעמים פ' תעשה לו שלא כהוגן ואפי' בלא ידיעתה, כדאמרינן פ' כל הבשר (חולין קה:) הנהו שקולאי דהוו קא דרו חביתא דחמרא, בעו לאתפוחי,

אותביה תותי מרזבא פקעה, אתי לקמיה דמר בר רב אשי שמתיה, אתא לקמיה, א"ל אמאי תיעבד הכי, א"ל היכי אעביד כי אותבוה באזניה, א"ל אפ"ה באתרא דשכיחי רבים לית לך רשותא למיתב, את שני זיל שלים, שעל מנת כן קבלו התורה שאם יזיק לו אדם אפי' בלא ידיעתו שגם הוא יזיקנו. ושוב הקשו על הרב החסיד משמעתין דאסקינן דיוסף שידא אמרינהו אלמא לא מינטר שבתא, והשיב דיוסף שידא אמרינהו כגון שהיה שד אחד בסורא, ויוסף שידא בפומבדיתא, ואמר לו אותו שידא דבסורא דרך לוח חלול וארוך, ואמרם יוסף שידא קמיה דרבה בפומבדיתא, ולעולם שדים מנטרי אפי' תורה שבעל פה. מיהו קשה דא"כ לוקמה דאליהו אמרן, וכה"ג שאמר כך לתלמידו ואמר הוא לרבה, ותו דרבי שלמה פי' להדיא דלא מנטרי שבתא, עכ"ל האו"ז.

המורים מדבריו דהר"י החסיד דהשדים מאמינים בתורה, ובדברי חז"ל, וקיבלו על עצמם לשמור אפי' תורה שבע"פ, ברם ע"מ כן קיבלוה שאם יזיק אותם אדם ואפי' שלא מידיעתו יזיקוהו.

וברמב"ם בפ"י ממלכים ה"י משמע דגוי שמקיים מצות שבתורה יש לו שכר, וכן כתב במאירי בסנהדרין נח, ב (בד"ה ב"ג שראינו), הרי דרצון הי"ת דכל ברואי עולם ישמרו התורה, ולכן גם השדים קיבלו עליהם לשמור התורה, אמנם באגרות משה יו"ד ח"ב סימן ז' האריך שדבר זה לא יתכן, ואין לגוי שום שכר בקיום מצות, ואין בזה קיום רצון ה', ולכאורה לפ"ז גם בשדים ליכא שום ענין שישמרו התורה, [ודלא כאמור בר' יהודה החסיד דשדים קיבלו עליהם לשמור התורה].

שדים - מזיקין ברצון הי"ת

יא. ויל"ע טובא, דהא מצינו בכל מקום שהשדים מזיקים לבני אדם, כגון בזוגות (פסחים קי.) ובחורבה (ברכות ג.) וכהנה רבות, ויעוין בשו"ע יו"ד סי' קצ"ח סעיף ו' בהגהת רמ"א "ואותן שיש להן כמין קליעות שערות דבוקות זו בזו, ונעשית בלילה ע"י שד וסכנה להסירם לא חייצו", ואי נימא דהשדים מאמינים בתורה ובדברי חז"ל, א"כ כיצד הם עוברים על האיסור להזיק, ודוחק לומר דבכל אלו המקרים, איירי שהאדם קדם והזיק את השד שלא מידיעתו, וע"מ כן קיבלו את התורה.

protein time

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044

ההדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה—

ובספורנו ויקרא יז, כתב דמזון השדים הוא דם, הרי דלא שומרים התורה שאסרה דם באכילה, אכן יעו"ש בספורנו שהשדים ל"ה גוף ומזונם עצם המורכב דק מאד, והוא "איד הדם אשר תהוה ממנו רוח" והיינו דנזונים מהאד וההבל שגשרף הדם, [וכן מבואר שם ברמב"ן], וכה"ג ליכא לאיסורא דדם ול"ה עליה שם אכילה, ופשוט. [ובתוס' בחגיגה טז, א כתבו דמוציאים ריעי, ומשמע דאוכלים ממש].

אמנם אכתי קשה מהך דין המבואר בגמ' גיטין סו. דמי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתו, לא יכתבו דיש לחוש שמא שד הוא, אלא א"כ בדקו וראו דהוא אדם, יעו"ש, ואיך יתכן שמי שמאמין בתורה ובדברי חז"ל יעבור על לפני עור, להכשיל אשה באיסור אשת איש ע"י נתינת גט שלא כדין, ועוד איך הוא דובר שקרים.

שדים - האם יש להם בחירה

יב. והיה נראה לומר בזה, דאף דשדים מאמינים בתורה ובדברי חז"ל וקיבלו על עצמם את התורה, מ"מ פעמים שתקפם יצרם, ושוב לק"מ בהא דמצינו שדים שעוברים עבירות, דישנם שדים חוטאים.

ולפ"ז ע"כ צ"ל דיש לשדים "בחירה", דאל"כ לא שייך לומר שהם הולכים אחר יצרם וחוטאים, וע"כ שד דומה בזה לאדם ושייך בו בחירה בין טוב לרע.

וכן נראה מהגמ' חולין קה: הנזכרת באו"ז שם, דמר בר רב אשי דן שד על זה שהוא הזיק, וחייב אותו בתשלומים, ואם אין לשד בחירה, א"כ א"א לדון אותו, וא"א לחייבו בתשלומים, דהרי הוא כפוי על מעשיו, אלא ע"כ דיש לשד כח הבחירה, והוא אחראי על מעשיו.

שדים - שכרם לעתיד לבא

יג. ויעוין במהרש"א (בח"א בחגיגה טז.) דהקשה על הא דאמרו שם דשדים מתים כבני אדם, מדוע לא אמרו שהם מתים כבהמות, וביאר המהרש"א "דאפשר שהשד יזכה במיתתו כשומרי מצות בעולם הזה, שרוחו עולה למעלה כבני אדם, ולא כבהמה שרוחה הולכת למטה ותו לא מידי", ומבואר בדבריו שיש לשדים חלק בעולם הבא כבני אדם, והנה מה שכתב המהרש"א ד"אפשר שהשד יזכה" וכו' אין

1234567

כוונתו דהוא מסתפק בדבר אם יש לשדים חלק בעולם הבא, [ועיי"ש במהרש"א דמוכח כן דל"ה ספק בזה], אלא דכשם שאדם אפשר שיזכה לעולם הבא ואפשר שלא יזכה, דהכל לפי מעשי האדם, כן ממש הוא בשדים שאפשר שיזכו לעולם הבא, דהיינו אם יבחרו בטוב, ואפשר שלא יזכו אם יחטאו.

ואלא דלכאוי' הוי מילתא דתמיה לומר דיש עוד מין בעולם שיש לו כח הבחירה, וגם זוכה לשכר לעתיד לבא בעוה"ב, והרי בזה נתיחד המין האנושי יתר על שאר הברואים, אמנם למבואר דשד אינו מין בפני עצמו, אלא הוי מקצת אדם, שפיר יש לומר דמחמת כן יש בו כח הבחירה [במקצת], וגם זוכה לעוה"ב, דהרי אף הוא מכלל המין האנושי, ויש לו נמי נשמה רק שלא הושלם גופו, וכמתבאר מן המדרשים הנ"ל.

שדים כשרים ושדים רשעים

יד. אמנם אכתי צ"ע בדברי האו"ז, דא"כ מה הוקשה לו מהא דהשדים באים על אשת איש, דהא י"ל דהיינו שדים רשעים, העוברים על ציווי המקום, וצ"ל דהכי קים להו דאף הטוב שבשדים עושה כן.

והא דהקשה האו"ז מהגמ' בעירובין דיוסף שידא עבר על איסור תחומין, והא י"ל דאיירי בשד רשע, י"ל דע"כ דהך שד היה שד כשר, וכדחזינן שהיה מקומו בין כותלי בית המדרש, ועוד דאי רשיעא הוי איך סמכו עליו והאמינו לו בהך שמעתתא דנאמרו בסורא, וע"כ דכשר היה, ומשו"ה הק' האו"ז דאי נימא כר' יהודה החסיד שהשדים מאמינים בתורה, א"כ איך אמרינן בגמ' שיוסף שידא חילל שבת.

באים על אשת איש שעשתה להם שלא כהוגן

טו. והנה כתב ר"י החסיד, דהא דהשדים באים על אשת איש היינו כיון שהיא עשתה להם שלא כהוגן ואפי' שלא בידיעתה, ויעו"ש שפי' דע"מ כן קיבלו על עצמם את התורה שאם יזיקו להם, גם הם יזיקו, והוכיח כן מהגמ' בחולין קה: שהשד הצדיק את מעשיו דהזיק מחמת שהזיקו לו.

ולכאורה יש לעיין דמ"מ איך עבר מחמת זה על איסור אשת איש, דלא מצינו אלא שהותר לו מחמת זה להזיק, אבל לא לעבור על שאר איסורים שבתורה, ואין בזה סברא כלל דמשום שהזיקו לו עובר מה"ט על כל התורה כולה, ומשמע מזה

דביאת שד אינה בכלל שם ביאה, וא"כ אף אם השדים מאמינים בתורה אין במעשה ביאתו שם ומציאות של עבירה, [וכדכתב כן בשו"ת המהר"ם מלובלין שהבאנו לעיל], וכל מה שהקשו לר"י החסיד איך הם באים על אשת איש, היינו מצד מציאות הצער והפגם לאשה שיש בביאה זו, ולא מצד איסור עריות, וע"ז שפיר השיב ר"י החסיד, שע"מ כן קיבלו את התורה שאם יזיקו לו, יזיק גם הוא, והוא בא על אשה בכדי להזיקה.

ובמו"כ נראה לענין שאר מצות ואיסורים, דלא קיבלו השדים על עצמם רק מצות ואיסורים דהם שייכים בזה, אבל מצות ואיסורים שאינם שייכים בהם, בודאי אינם מקימים.

שדים בשמירת שבת

והנה חזינן בדברי ר' יהודה החסיד דכיון שהשדים קיבלו עליהם לשמור התורה אינם יוצאים בשבת חוץ לתחום, ובפשוטו משמע דה"ה דשומרים לשאר דיני השבת ואיסוריה, ואין להקשות דהלא גוי ששבת חייב מיתה, וא"כ אדרבה אם השדים משמרים התורה היה אסור להם לשבות בשבת, אכן נראה דשדים ל"ה בגדר "גוי", ואין שייכא עליהם איסור לשבות בשבת, ולכן הגם דקיבלו עליהם לשמור התורה לא שייכא עליהם האיסור דגוי ששבת, ודו"ק, וי"ל עוד דהגם דנימא דשייכא על שד איסור דגוי ששבת [אם קבלו עליהם לשמור התורה] מ"מ יציאה חוץ לתחום ל"ה מדין "מלאכה" אלא איסור מסוים דאל יצא איש ממקומו ביום השבת, וא"כ ליכא לגוי איסורא בהא, דרק שביתה ממלאכה נאסר לגוי.

בדברי הספורנו על השדים

טז. והנה בהקדמת הספורנו על התורה בקונטרס כוונות התורה כתב דהשדים הם נשמות רשעי הארץ נבדלות זו מזו לרוע כפי מה שהיה רב רשעם בעולם, והם מדיחים את האדם מן הדרך כפי האפשר אצלם ומשרים עליו רוח טומאה, והן לבושין גוף מורכב מאש ואויר לזמן קצוב להם בגזרת ה' כפי מדרגת רשעם, למען ישאו עוונם בחרב וצמא בכאב ושבר רוח, עיי"ש שהאריך בזה, וזה לא כדברי ר' יהודה החסיד דשדים קיבלו עליהם התורה ומשמרים כל מה שאמרו חז"ל, [וגם האו"ז דחלק על החסיד י"ל דהיינו רק לענין זה דל"ש בהם שמירת התורה, והם

מופקעין מינה ואינה שייכת להם], וכמו"כ מש"כ הספורנו דשדים הם נשמות רשעי הארץ ונענשו להיות שדים, זה דלא כהמדרש שהבאנו לעיל דקאמר רבי דשדים הם נשמות שברא הקב"ה קודם השבת ולא הספיק לברוא את גופם, - אמנם י"ל דאה"נ עיקר החפצא ומציאות דשדים היינו כהמדרש הנ"ל, אולם מה שהם פרים ורבים ל"ה נשמות חדשות, אלא הם נשמות רשעי הארץ שזהו עונשם להיות שדים.

אמנם צ"ע לדעת הספורנו היאך יוסף שידא היה בבית מדרש ושמעו ממנו רבנן שמועות בתורה, וכן היאך רב פפא היה לו שד בביתו לשמשו (בחולין קה,ב), והלא הם מדיחים את האדם מן הדרך ומשרין עליו רוח טומאה" (לשון הספורנו), וע"כ דלא כל השדים הוה כן ויש מהם כשרים, וזה כמשנ"ת לעיל דיש לשדים בחירה, ויש שבותרים בטוב וזוכין לחיי העוה"ב, וכדכתב המהרש"א בחגיגה, [אמנם בספורנו שם משמע דכל השדים הינם רשעי ארץ, ואינם יכולים לחזור בתשובה, וצ"ע, אכן י"ל דהשדים מתיראים מהצדיקים ובמחיצתם אינם מחטיאים, וכדמשמע שם בספורנו דרק במקום שיש טומאה מתחברים השדים לשם, ודו"ק, ויעוין עוד בפרדס להרמ"ק (בהיכלות סוף שער כ"ו) דיש ב' מיני מוזיקים וכולם כוחות טומאה, עיי"ש].

בדברי הזוה"ק דאיכא שדים יהודאי ושדים עכו"ם

שו"ר בזה"ק פרשת פנחס (רגג,א) דאיכא שדים יהודאי דאינון רשימן באות ש-ד-י, ואיכא שדין ומזיקין מסטרא דסואבא דאיתקראו שדים עכו"ם, וזה לעומת זה עשה אלקים, וכו', ואית בהון חכימין באורייתא דבכתב ובעל פה ואיתקרי יוסף שידא דאוליד ליה שד, עיי"ש בזה"ק עוד בזה. - ומשמע דבאמת איכא תרי גווני שדים חדא מסיטרא דקדושה ואידך מסיטרא דטומאה, - ולפי"ז יש לומר דמש"כ האו"ז בשם רבינו יהודה החסיד דשדים שומרים התורה ותקנות חז"ל, היינו אותם השדים דמסטרא דקדושה דנקראין "יהודאי", והם היו מצויים אצל חז"ל בתי מדרשות, דאותם שהם מסיטרא דטומאה בודאי שהיו חז"ל מרחיקים אותם ולא היו נותנין להם דריסת רגל במקום הקודש, ומ"מ ידע רבינו החסיד דגם אותם השדים מסיטרא דקדושה הם באים על אשת איש, ולכן התקשה בזה, וכדכתבנו באות י"ד, והבן.

ענף ג

שדים - בדיני התורה

הפסוק

הפסוק

בהיתר להורגם

יז. והנה בספרי הפוסקים מצינו דברים בענין ביאת שד, אך יש עוד ספיקות שיש לדון בהם בענין השדים, דהנה יל"ע למאי דאיתא בגמ' חגיגה טז. דשדים מתים בבני אדם ומצינו בכמה מקומות שהרגו שדים, ויל"ד האם מותר להרוג שד א"ד יש בזה איסור רציחה, וכן יל"ע אם בשבת עובר ע"ז משום נטילת נשמה.

ולבאו' י"ל דלא נזכר בקרא איסור רציחה אלא בבני אדם ולא בשדים, ברם למבואר לעיל דשד הוי מקצת אדם, א"כ יל"ע דיהיה אסור להרגם, זולת בשד שהוא סכנה לבני אדם דאז בודאי דמותר להורגו מדין הבא להרגך השכם להרגו, ומדין רודף.

אמירה לשד בשבת לעשות מלאכה

והנה מצינו בגמ' חולין קה: דהיה שד שהיה משמש את רב פפא, ויל"ע אם יש איסור "אמירה לשדים" כדין איסור אמירה לעכו"ם, די"ל דלא מצינו שאסרו אמירה אלא בעכו"ם, ברם להמבואר דשד הוי מקצת אדם, א"כ אף הוא בכלל, וצ"ע.

דין גופם לאחר מותם

יח. עוד יש לעיין באותם השדים שיש להם דמות אדם ומתו מה דין בשרם ודמם האם אסורים באכילה, דבפשוטו אינם אדם וגם אינם בהמה אלא בריה בפנ"ע ולא מצינו שאסרה תורה לבשר ודם דשדים, אולם להאמור לעיל דשד הוה מקצת אדם, א"כ הוה כעין חצי שער ואסורים באכילה, עוד יש לעיין אם בשרו ודמו יש להם טומאה כמת עכו"ם, ואם אסורים בהנאה לשיטות דמת עכו"ם אסור בהנאה, - ומסברא היה מקום לומר דכיון דשד יסודו מאויר ואש ואין לו בשר ודם (וכאמור ברמב"ן דלעיל), אלא דפעמים שבאים בדמות אדם והופכין עצמם לאדם, וכאמור ברש"י בגיטין סו.א ובאבות דרבי נתן פרק ל"ז משנה ג', א"כ לאחר שמת

השד, ממילא חוזר גופו ליסודו שהוא מאויר ואש ואין לו בשר ודם, (ול"ש הנהו חקירות דלעיל בדין בשרו ודמו דהשד לאחר מיתה), אולם יעוין בספר חסידים אות תס"ט שהביא מעשה שהרגו לשד ונתמלא הבית מבשרו, הרי דיש לשדים בשר לאחר מותם.

אכן יתכן דדמות אדם שעושה השד היינו ע"י כשוף, (ועיין בסנהדרין סז,ב דאיכא כשוף שנעשה ע"י שדים), וכן הוא במעשה שהביא שם בספר חסידים דכל הבית כולו נתמלא מבשרו, ע"כ שהוא כמעשה דכשוף, וא"כ הדבר תליא בכל יצירה דבע"ח שנעשית ע"י כשוף מה הוא דינו לענין אכילה וטומאה, והארכנו בזה בסימן י"ב.

קנין ממון ואישות בשדים

עוד יש לעיין אם יש לשד זכויות ממוניות והאם יכול לזכות בממון מן ההפקר או שכר פעולתו ויהא אסור לגזול ממנו למ"ד דגזל עכו"ם אסור, וכן האם יש לו בעלות על עצמו או שיכול כאו"א לזכות בו ולהשתמש בו, והוה כשורו וחתמורו, ואם נימא כן יש לדון האם יהא מצווה עליו משום שביתת בהמתו, [וכמו"כ אם יזיק יהא חייב עליו כנזקי ממונו, אכן לא גרע מעבדו ואמתו שפטור על היזקן משום שמא יקניטנו רבו].

וכע"ז יל"ע לענין אישות אם שייך בשד "אישות", ושד ושדה שחיים יחדיו אם דינה כאשת איש, לענין שבני נח מצווים עליו, אמנם בשו"ת המהר"ם מלובלין שהבאנו לעיל כתב דביאת שד ל"ה ביאה ואין בזה איסור דאשת איש, וא"כ יהא מותר בלא"ה לב"נ לבוא על שידה.

שדים - במסירת עדות

יט. **ולכאו'** לענין עדות ודאי דאין שד כשר לעדות, וא"כ צ"ע איך סמכו עליו לענין השב שמעתתא בגמ' עירובין מג. ובסוגיא דפסחים קי., ואולי הוי כדין מסל"ת.

עוד יל"ע איך סמכו עליו והא "לא בשמים היא", ולכאו' הלכות שאומר שד הוי בכלל לא בשמים היא, זולת דנימא דכשהוא מלוּבש בגוף דינו לענין זה כאדם, וכדמצינו כע"ז באלהיו שהיה נאמן על השמועות כדאיתא שם בגמ', ולא אמרינן לא בשמים היא, ופי' בשו"ת החתם סופר ח"ו סימן צ"ח דכשאלהיו בא בגוף אין

זה בכלל לא בשמים, עיי"ש, או דנימא דשד שיש לו גוף מאש ואויר הגם דינו מורגש, מ"מ חשיב גוף, ול"ה בכלל לא בשמים היא.

והנה האו"ז הקשה על ר' יהודה החסיד דס"ל דשדים שומרים התורה, מהא דאמרינן בסוגיין דיוסף שידא אמרינהו, הרי דאין השדים שומרים לאיסור תחומין, ולכאורה להאמור ברמב"ן דשדים הינם מאויר ואש וא"א להרגיש לגופו מרוב דקותו שהוא רוחני, יש לדון דל"ש בהו קנין שביתה ול"ש בזה גדר דיציאה דחוץ לתחום, וצריך לומר דמ"מ הוה בריה ומציאות קיימת ושייכא בזה איסור תחום, או דנימא דיוסף שידא שהיה מצוי בבית מדרש ע"כ שהיה לו גוף וראהו והרגישוהו, אולם עדיין תיקשי דנימא שהפך עצמו לרוח והיה בסורא, וכשחזר למקומו בנהרדעא חזר להיות גוף, ונמצא דלא הלך בגופו חוץ לתחום, אכן להאמור י"ל דאם היה רוח כששמע השמעתתא או כשאמרה שוב הוא בכלל לא בשמים היא ולא היו חז"ל מקבלים הדברים הימנו, וע"כ דהלך בגופו, ושפיר הוכיח מינה האו"ז דשדים אינם שומרים התורה, ודו"ק. [אלא דעדיין תיקשי נימא דשמע בסורא בגופו ואח"כ נהפך לרוח וחזר לנהרדעא ושוב הפך עצמו לגוף, ויש לישב, ואכמ"ל בזה].

ז' מצות בני נח בשדים

ונראה דאין שד מוזהר בז' מצוות בני נח [גם כשהוא מלוּבש בגוף] דל"ה אדם, ומא"ט גם אינו יכול להתגייר ולהיות ישראל, והרבה יש להוסיף ולדון בגדרי והלכות שדים, ובאמת דתמהני דבזמן הגמ' והראשונים היו שדים מצויין, ומ"ט לא כתבו מאומה בהלכותיהם, [מלבד אם אשה נאסרת ע"י ביאת שד], וכנראה דהיה פשוט להם דשדים הוה דבר "רוחני" גם כשהם מלוּבשין בגוף, ואין להם שום הלכות.

חקירת האו"ז אם שדים שומרים התורה - הנפקמ"נ בזה

כ. ולעיל הבאנו לאו"ז אשר דן בענין שדים אם הם שומרים לתורה, והביא לר"י החסיד דכתב דשומרים, והאריך בזה וכתב להוכיח שלא כדבריו, - ולפ"ר הדבר יפלא מה ראה באור זרוע לדון בזה כלל והרי ספרו הוא ספר הלכה ולא דברי אגדה ומדרשי חז"ל, ומאי נפקמ"נ לן בכל זאת אם שדים שומרים התורה או לא, זולת דנימא דיש בזה גם נפקמ"נ לדידן, דאם שדים שומרים התורה אסור להורגן

ומצוה לרחם עליהם ולפרנסם [באותן שאין מוסיקין], עוד יתכן דהנה גזרו חז"ל דעכו"ם ^{אוצר החכמה} אוסר יין במגעו, ואם שדים לא משמרים התורה גם הם בהאי גזירה דעכו"ם, ואוסרים יין במגעם [אותם שיש להם גוף], אבל אם שדים משמרים התורה לא נכללו בגזירת חז"ל.

^{הערה}

^{הערה}

^{אוצר החכמה}

ולד שנולד משד שבא על אשה

כא. יעוין בב"ב עג, דהורמין בת לילית הוה שד שנולד מאדם שבא על שידה, הרי דשייך ולד ע"י שדים עם בני אדם, ובשו"ת מחנה חיים ח"ג אבהע"ז סימן נ"ה כתב דרק שייך ששידה תתעבר ותלד מביאת אדם, אבל אישה אינה יכולה להתעבר ולילד מביאת שד, עיי"ש באורך טעמא דמילתא, ודבריו אינם מוכרחים ואכמ"ל, ומצאנו להדיא שלא כדבריו בספר חסידים אות תס"ט דבת המלך ילדה מביאת שד.

ויש לעיין אותו ולד מה דינו אם דינו כאדם או כשד, או דהוה חצי אדם וחצי שד, ונמצא דבר חידוש דשייכא "חצי אדם", [ויש לפ"ז לעורר בכמה דינים שבתורה מה יהא הדין בחציו אדם וחציו שד], אמנם יתכן דל"ש חצי אדם וכל שהוא מקצת שד ל"ה אדם כלל, ואפשר עוד שיש סימנין לבדוק מהו אדם ומהו שד, דיעוין בגיטין סו, א דבשד ליכא בואה דבבואה, עוד מבואר בגיטין סח, ב דרגליו דשד דומות לשל תרנגולים, והולד שנולד ע"י שד ואדם צריך בדיקה לראות מה הוא, וצ"ע. [ובשד נקבה איכא עוד היכר דאין לה שער, וכדכתב בספר חסידים אות תתשנ"ה, והוסיף "דלכך בועז הניח ידו על ראש רות, וכשראה שהיה לה שער שאל מי את", אבל לשד זכר איכא שער וכמפורש בעירובין ק, ב מגדלת שער כלילית], איברא נראה דהולד כשיגדל בודאי דמכיר עצמו ויודע אם הוא שד ומתחבר לשדים או אדם הוא, והנהו סימנים דנאמרו בחז"ל לא איצטריך אלא לרואה דמות שאינו מכיר ומסתפק מה הוא.

ומסברא היה נראה דכלל ל"ש שיתעברו שדים מבני אדם ולא בני אדם משדים, דהנה מבואר ברמב"ן עה"ת (שהבאנו לעיל) דבריאת השדים הוה מב' יסודות אויר ואש, ולכן גופם דק ורוחני וא"א להרגיש לגופם, וכמו"כ מזונם הוא רוחני [מלחות הדם ושריפתו] והם טסים באויר, וא"כ ל"ש כלל חיבור בין אדם לשד שיצא מהם ולד משותף, ומה דאשכחן בגמ' דשידה ילדה מאדם, וכן אשכחן בספר חסידים

דאשה ילדה משד, נראה דכל זה הוה רק ממעשה הכשפים דשד, והולד ^{הוא} ¹²³⁴⁵⁶⁷ ^{הוא} שד גמור כשאר כל השדים, וכן משמע שם בגמ' בב"ב ובספר חסידים דאותו הולד הוה שד, [ומה דאיתא בתנחומא בראשית פרשה כ"ז והובא באו"ז סוף הלכות בעל קרי ^{אנת קב"ד} ^{דהרוחות היו באות לאדם הראשון ויולדות הימנו מזיקין, ל"ש זאת} ^{לענינו, דהתם ל"ה בגדר עיבור ולידה, אלא דמזרעו דאדה"ר נוצרו מזיקין, עיין בעירובין יח,ב דחזא לאונסיה].}

ויעוין ברמב"ן בראשית ד,כב [בקרא דואחות תובל קין נעמה], "ואחרים אמרו כי היתה אשת שמדון אם אשמדאי וממנה נולדו השדים". ומשמע דנעמה נישאה לשד ונולדו ממנה שדים, ^{הרי דאשה מתעברת משד, אמנם גם התם י"ל דהוה} ^{ממעשה שדים ול"ה לידה כשאר כל האדם, וכבר הוסיף הרמב"ן וכתב "והכתוב} ^{ירמוז ויקצור בתעלומות כאלה", ולא לנו ליודעם ולהשיגם, [ויעוין במהרש"א בח"א} ^{בפסחים קיב,ב (בד"ה אגרת), וברבנו בחיי בראשית ד,כב ובזוה"ק בראשית יט,ב ובכל} ^{אתר דאשכחן בני נשא ניימין יחידאה וכו' והרבה יש להאריך בזה ואכ"מ]. ובזוה"ק} ^{ברעיא מיהמנא פרשת תצא (רעו,א) איתא דאחשורוש לא בא על אסתר בעצמה אלא} ^{על שידה דאסתר, ובספר עץ חיים שער מ"ט פרק ו' כתב דדריוש נולד מאחשורוש} ^{כשבא על השידה דאסתר, והם דברים נסתרים.}

אלא דיש להסתפק דאדה"נ שד שהוא רוח ל"ש בזה חיבור ועיבור מאדם, אבל כאשר מתלבש השד בגוף י"ל דבאותו השעה גופו מורכב מד' יסודות כשאר כל הגופים שבעולם, ורק דאין לו בואה דבבואה, ובזה שפיר יש מקום לדון דשייך שיתעבר מאדם ותלד אשה משד, ומאי דאמרינן בגמרא בחגיגה דבג' דברים הוה השדים כמלאכי השרת היינו כאשר אינם בגוף.

מעשה דאשמדאי

אמנם בסוגיין בגיטין סח,ב במעשה דאשמדאי שרצו לבדוק ברגליו לראות אם הוא שד או אדם, משמע דגם כאשר השד מתלבש בגוף ל"ה גוף גמור ורגליו כרגלי תרנגולת, וכן חזינן שאין בגופו בואה דבבואה, והיינו משום דחסר לו בגוף "הגשם" שבו, וא"כ אפשר דל"ש בכגון דא חיבור ויצירת ולד משותף לשד ואדם, וכדאמרן.

ויש לעיין במעשה דאשמדאי מ"ט הוצרכו לבדוק ברגליו ולא הצליחו כמבואר שם, ולא בדקוהו אם יש לו בואה דבבואה וכדבדקינן לשאר שדים (וכסוגיין בגיטין

ס"א), זולת דנימא דבואה דבבואה רק חזינן בצל שבא מן השמש או נר, ואשמדאי נזהר שלא להראות באופנים אלו, עוד אפשר דאמנם לגוף דהשד אין בואה דבבואה אבל לבגדיו יש כשאר כל הבגדים, וכאשר השד עטוף כולו בבגדים א"א לבדוק לבואה דבבואה, וכן הוה באשמדאי, אמנם לעיל בסימן ג' אות ד' נתבאר דהא דאין לשד בואה דבבואה, היינו משום שאין לו "צלם", (וכן מפורש בספר מעבר יבק), ולפ"ז לכאורה גם לבגדים ושאר כל דומם ובע"ח אין בואה דבבואה, ורק לאדם הנברא בצלם יש בואה דבבואה, [והא דאיתא ברקאנטי (פרשת שלח) דגם לבהמה איכא צל שמסתלק הימנה קודם מיתה, נתבאר לעיל שם בסימן ג' בהשמטות].

אוצר החכמה

עוד אפשר דהגם דאין לבגדים עצמם בואה דבבואה, מ"מ כל שעטוף האדם בבגדים אין משתקף הימנו במקום זה לבואה דבבואה, וסמך לזה מצינו בדרכי משה או"ח סימן תרס"ד בס"ק ב' בשם האבודרהם דלבדוק ענין הצל דיום החותם צריכים לעמוד לאור הלבנה בלא בגדים, - ושפיר י"ל דה"ה דהבחינה של צל אדם או שד הוה רק באותו המקום שאין מכוסה בבגדים, וי"ל עוד דהגם דסתם שדים אין להם בואה דבבואה, אשמדאי שהיה מלך השדים היה כוחו גדול משאר השדים, והיה שייך אצלו בואה דבבואה, [ובעלמא לענין היתר אשה לשוק לא חיישינן לאשמדאי], וכבר הבאנו לעיל אות ד' לדברי הרמח"ל בספרו דרך ה' "שיש בשדים מדרגות מדרגות ומינים שונים, וכפי מדרגותיהם כך הם החוקים והגבולים שלהם", - ומ"מ ידעו חז"ל דגם בסוג שד כאשמדאי רגליו כרגלי תרנגול.

ולסיום הרינו להדגיש דבכל ענינא דשדים ישנם דברים נסתרים מעבר לתפיסתנו, ולא באנו בזה רק לבאר מה שנתגלה בגמ' בראשונים ובפוסקים בגדרי ההלכה והמסתעף, כדרכה של תורה.

